

Література

1. Белов Г.В. Информационные технологии предпринимательства: учеб. пособ./ Г.В. Белов. – М. : Академкнига. – 2005. – 432 с.
2. Зодерквіст Я. Нетократия: новая правящая элита или жизнь после капитализма /Я. Зодерквіст .– С-Пб.: Издательство: «Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге». – 2004. – 252 с.
3. Иванов П. Технологии государственного значения / П. Иванов // Компаньон. – № 37. – 2007. – С. 16-18.
4. Мишенин А.И. Теория экономических и информационных систем: учеб. для вузов / А.И. Мишенин. – изд. 4-е, доп. и перераб.– М. : Финансы и статистика. – 2005. – 239 с.
5. Моисеенко Е.В. Інформаційні технології в економіці: учеб. посібник / Е.В. Моисеенко, Е.Г. Лаврушина; Владивосток. гос. ін-т економіки й сервісу. – В. – 2005. – 231 с.
6. Питер Уэйл, Джин У. Росс. Управление ИТ: опыт компаний-лидеров. Как информационные технологии помогают достигать отличных результатов / Уэйл Питер, Дж. У. Росс. – Изд- во: "Альпина Бизнес Букс". – 2005.
7. Сухарев О.С. Проблеми розвитку інформаційного сектору економіки й інструменти підвищення його конкурентоспроможності / О.С. Сухарев //Вісник комп'ютерних і інформац. Технологій. – 2006.– № 12.
8. Управление инновациями в организации: учеб. пособие по специальности «Менеджмент организации» / А.А.Бовин, Л.Е.Чередникова, В.А.Якимович. – 2-е изд., стер. – Москва : Издательство «Омега-Л», 2008. – 415 с.
9. Ченский В. Будущий мир едва ли будет комфортным / В. Ченский // Компаньон. – № 40. – 2006. – С. 70-73.

Надійшла 04.10.2010

УДК 330.34.01:631(447)

В. Я. УНГУРЯН

Інститут економіки і прогнозування НАН України

СОЦІАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ СЕЛА

У науковій праці автор досліджує роль соціального капіталу у розвитку сільських територій, оскільки у період трансформації відбуваються процеси інституціалізації соціальних практик, побудованих на мережевих взаєминах. Загалом, соціальні інститути аграрних відносин і формують предметне поле даної проблематики на різних рівнях, визначають вибір підходів до емпіричної оцінки правил у побудові стратегій розвитку села.

In scientific labour an author probes the role of social capital in development of rural territories, as in a period transformation there are processes of institucializacii of social practices, built on network mutual relations. On the whole, social institutes of agrarian relations and form the subject field of this problematiki on different levels, determine the choice of going near the empiric estimation of rules in the construction of strategies of development of village.

Ключові слова: соціальний капітал, відносини, аграрні відносини, оцінка, емпірична оцінка.

Постановка проблеми. Адаптація української економіки до ринкових відносин відбувається на тлі соціалізації економічних відносин, становлення нових інститутів суспільства. Усвідомлення особливостей і масштабу інституціональних змін, які постають, диктує необхідність розробки іншої моделі поведінки економічних агентів, змінює мету і принципи їхнього симбіозу. Правила і норми набувають першорядного значення, оскільки детермінують подальший економічний розвиток суспільства.

Досвід перетворень суспільства свідчить про суперечливість і низьку результативність соціальної трансформації, що відбувається в українському селі. Спонтанне освоєння реформ норм синергетики не сприяє консолідації українського соціуму, навпаки, супроводжується розчаруванням людей. Девальвація соціального капіталу, низький рівень довіри до інституційної системи наочно свідчать про це.

Невідповідність між прикладним і теоретичним знаннями про соціальний капітал обумовила різнобічний дослідницький інтерес до соціального капіталу суспільства.

Аналіз останніх досліджень. Класики світової соціології – М. Вебер, Т. Веблен, Е. Дюркгейм, Ф. Теніс першими дали пояснення трансформації індивідуальної довіри людини в “упредметнену довіру” окремого співтовариства. На історичне значення та національні особливості соціального капіталу вказують відомі аналітики Р. Патнем, Ф. Фукуяма. Представники сучасної економічної соціології П. Бурдьє, Дж. Коулман, Р. Інглехарт, Г. Лурі, В. Іноземцев, В. Радаєв, П. Шихіреєв розглядають немонетарну мотивацію та неформальні інституційні практики як важливі ресурси соціальної синергетики економічних агентів.

Теорії і методології розвитку економічної системи присвячені наукові праці вчених різних економічних шкіл: М. Алле, Г. Бекера, Д. Белла, М. Блауга, Дж. Бьюкенена, О. Вільямсона, Дж. К. Гелбрейта, Л. Ерхарда, М. Кастельса, Р. Коуза, К. Маркса, Д. Норта, В. Ойкена, А. Ослунда, Ф. Хайека, Д. Ходжсона, Й. Шумпетера. Протириччя, сутність та інституціональну динаміку транзитивної економічної системи досліджують російські та українські вчені А. Аузан, С. Архієреєв, А. Гальчинський,

В. Гесць, А. Гриценко, В. Дементьев, Л. Дмитриченко, М. Зверяков, Р. Капелюшников, Б. Кваснюк, І. Малий, Р. Нуреев, А. Олійник, Ю. Пахомов, А. Покритан, О. Сухарев, В. Тарасевич, А. Чаусовський, М. Чумаченко, А. Чухно, А. Шастітко, О. Яременко.

Постановка завдання. Удосконалення системи соціального капіталу як нового соціоекономічного інституту суспільства, що вирішує актуальну наукову проблему інституціоналізації симбіозу економічних агентів в умовах трансформації економічної системи України і становить суть даного дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під впливом змін, що відбуваються в економічній системі, у першу чергу, змінюється модель поведінки суб'єкта, що халяює, а саме: його статус, мотиви і функції. У нових умовах діє інший імператив соціальних, економічних законів, а отже, іншою повинна бути і його соціальна організація. На практиці це означає перехід від поведінки агента, що опосередкована монопольним положенням держави і централізовано-розподільними відносинами, до моделі вільного економічного вибору, на основі принципу максимізації корисності і доходу.

Соціальний капітал – це джерело економічного зростання, що виникає за рахунок формування специфічного локального інституціонального середовища [3]. На макрорівні формування та накопичення соціального капіталу пов'язане з виникненням, зміною та функціонуванням інститутів, що регулюють господарські зв'язки між суб'єктами. Тому проблема соціального капіталу не може розглядатися окремо від проблеми формування і функціонування інститутів.

Соціальний капітал можна розглядати як економічний метаінститут, який детермінує специфічні обмеження і переваги формального і неформального характеру, що забезпечують синергетику господарських агентів за рахунок включення в аналіз методологічних принципів довіри, зобов'язань і санкцій. Використання концепції соціального капіталу дозволяє розглядати взаємодію економічних агентів крізь призму взаємодії і взаємозамінення в умовах ринкових відносин [1].

Економічна діяльність людей відбувається у просторових середовищах: соціальному і природному. Розвиток соціального середовища характеризується такими показниками, як прогрес науки, характер праці, житлово-побутові умови, можливості щодо використання вільного часу, придбання того чи іншого виду та ступеня освіти, рівень розвитку охорони здоров'я, культури і мистецтва. Це свідчить, що соціальному середовищу належить провідна роль у розвитку особистості [8].

В економічній сфері будь-яка соціальна взаємодія людей в першу чергу здійснюється заради поліпшення їхнього благополуччя і зростання доходу. Розповсюджене уявлення про соціальний капітал ототожнює його з відносинами довіри і взаємності зобов'язань між людьми. Однак варто розрізнити “довіру” як емоційно-психологічне почуття, властиве повсякденному спілкуванню людей, і “упредметнену довіру” як інституціональну норму взаємодії економічних агентів. Таким чином, категорії “довіра” і “соціальний капітал” розглядаються як близькі, але не тотожні поняття. Вони співвідносяться між собою як сутність явища і форма його прояву. Природно, що в даному випадку формою виступає соціальний капітал, що однаковою мірою породжується як довірою, так і недовірою. Будучи біполярним явищем, він має як позитивні, так і негативні прояви.

Вивчення й узагальнення суспільної думки відбиває досить суперечливу картину ставлення населення до соціальних інститутів у перехідному суспільстві. Довіра як інструмент господарської практики забезпечує якість простору в соціальній групі, а тому заснована на взаємності зобов'язань між її учасниками. Соціальний капітал використовується в договірному процесі укладання і виконання контрактів, підсилює можливість досягти позитивного результату в угоді з партнером або споживачем. Економічна довіра припускає обопільний прояв її ознак, тому що в протилежному випадку настає асиметрія позицій учасників угоди. Співвідношення між довірчими очікуваннями і зобов'язаннями партнерів по відношенню один до одного складає структуру цієї взаємодії. Збалансована структура взаємодії забезпечується потенціалом соціального капіталу [1].

Зростаючі суспільні потреби та нові ціннісні орієнтири розвитку соціуму – зміна соціальної організації суспільства з метою задоволення нових потреб людини – поява соціального капіталу – нова якість соціальної взаємодії агентів.

Дії людей упорядковуються і повторюються, коли вони керуються вимогами інститутів, дотримуються загальноприйнятих правил і норм. Інституціональна поведінка господарських суб'єктів, що перетворюється на традиційну норму, визнається більшістю індивідів і поширюється між ними. Виникає дихотомія: стійкі форми взаємодії реалізуються або шляхом створення організації, або дотриманням правил. Тому інститути можна розглядати не тільки як своєрідну форму упредметненого існування, але й як зміст людської діяльності. Останнє, за суттю, є алгоритмом активного відношення суб'єкта до зовнішніх умов буття.

На підставі зазначеного, можна виділити дві ключові властивості, притаманні різним інститутам. Перше – інститути забезпечують зв'язок і наступність між історичними станами соціуму. Друге – вони завжди минулі і відносні. Таким чином, інститути зберігають і забезпечують зв'язок між минулим часом і сьогоденням, відбивають традиції, правила, норми і закони, містять інформацію, необхідну для індивідуальних і колективних дій. Тому їх варто розглядати як інформаційні інструменти загальнолюдської пам'яті, регулятори поведінки людей у майбутньому.

Теоретичні методи інституціоналізму дозволяють обґрунтувати можливості структурувати

соціальні відносини, відслідковувати зв'язки між економічними агентами, координувати, регулювати і направляти їх дії до мети - досягнення найвищого результату. Однак вплив інститутів небезмежний. Вони сприяють зменшенню, але не знищують цілком невизначеність економічного середовища.

Боротьба між необхідністю зберігати прийняті правила і вічне прагнення людини до зміни параметрів своєї діяльності складає суть протиріччя, що притаманне інституту. Розв'язання протиріччя, як відомо, є джерелом розвитку самого інституту, що, у свою чергу, забезпечує розвиток економічної системи. Діалектика інституту підтримує рівноважне існування економічної системи, а саме: для досягнення стабільності інститути використовуються як засіб обмеження вибору, а для трансформації системи – як потенціал розвитку. Регулятивний вплив інституту забезпечує встановлення і здійснення економічного порядку. При зміні цілей господарювання модернізація інститутів адаптує людину до нових соціально-економічних умов. У цьому полягає функціональне призначення інститутів [8].

Відповідно до положень інституціональної теорії кожній сфері діяльності притаманні свої, типізовані групи регулятивних норм, що формують у суспільстві інституціональне середовище. Серед різноманіття інститутів, в яких спостерігається найбільш висока концентрація раціонального компонента, який впливає на господарську поведінку агентів, є економічні інститути. Вони служать задоволенню матеріальних і духовних потреб індивіда за допомогою регулювання умов господарювання.

Економічні інститути успадковують класифікацію і загальні ознаки соціальних інститутів, бувають формальними і неформальними, але при цьому підкоряються ринковим “правилам гри”. Характер формальних інститутів можна визначити як спеціалізований тип обмежень, а неформальних – як універсальний, кількісно переважний. Неформальні інститути за своєю природою консервативні, зрозумілі і звичні для людей. Проте традиції не вічні і теж піддані еволюційному впливу [9].

Соціальний капітал реалізується шляхом створення мережі соціальних зв'язків економічних агентів. Для цього необхідна модель прикладного використання соціального капіталу на рівні певної сільської території.

Хоча модель являє собою корисний діагностичний інструмент, вона не визначає точно деталі того, що потрібно робити, щоб досягти поставлених цілей. Модель визначає тип та інтенсивність стратегії, відповідно до кожної стадії. Кожна громада має потім визначити конкретні стратегії у відповідності з культурою своєї громади і рівнем готовності для кожного виміру.

Модель готовності громади сільської території [9]:

- Є моделлю для громадських змін, яка інтегрує культуру спільноти, ресурси і рівень готовності до більш ефективного вирішення різних питань.
- Дозволяє громадам визначати проблеми та стратегії в їх власному контексті.
- Створює співпрацю між системами та окремими особами.
- Підвищує здатність громад до запобігань і втручань.
- Заохочує і посилює інвестиційну співпрацю.
- Може бути застосована в будь-якому співтоваристві (за географічним ареалом, основаному на спільному колі проблем, організаційному і інше).
- Може бути використаною для вирішення широкого кола питань.
- Є довідником (керівництвом) до складного процесу громадської зміни.

Структуруючим елементом соціальної мережі є “організаційний обмін”, який завершує ланцюг взаємодії між економічними агентами, побудованою на довірі і взаємності зобов'язань. Його технологічні блоки включають: “спонукальні мотиви”, “область згоди”, “середовище взаємодії”, “мережне розуміння”. На відміну від вартісного обміну організаційний як інструмент соціального капіталу припускає нееквівалентність з метою забезпечення атмосфери довіри і співробітництва між агентами.

Висновки. У роботі досліджено і систематизовано практику вирівнювання асиметрії індивідуального добробуту за допомогою забезпечення соціального симбіозу, державного дотримання конституційних прав громадян. Задачею соціальної політики має стати надання мінімального гарантованого стандарту якості життя. У той же час суспільна практика має вагомий опозиційний характер в особі власників і консервативно спрямованих платників податків, що підсилюється в періоди економічної кризи. Тому досягнення і подолання цієї моделі потребують об'єктивної оцінки.

Різні принципи і методи підвищення соціального добробуту залишаються предметом гострої наукової полеміки. Зважаючи на альтернативність теоретичних і практичних думок, слід відзначити, що загальним моментом залишається визнання проблем інституціоналізації соціально-економічних відносин на селі і підтримка ідеї використання соціального капіталу зокрема.

Література

1. Андрійчук Василь Гаврилович. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку: монографія / В.Г. Андрійчук. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. – 212 с. – ISBN 978-966-340-2*30-7.
2. Бабінова О.О. Розвиток місцевого самоврядування у контексті вдосконалення форм співпраці місцевої влади з населенням : світовий досвід / О.О. Бабінова // Стратегічні пріоритети. – 2007.– № 4 (5). –

С. 150-156.

3. Белокрылова О. С. Проблемы развития : этапы большого пути / О. Белокрылова // Экономический вестник Ростовского государственного университета. – 2008. – Т. 6. – № 3. – С. 169-172.

4. Бережной И. В. Институциональные детерминанты хозяйственного порядка / И. Бережной // Экономический вестник Ростовского государственного университета. – 2008. – Т. 6. – № 3. – С. 88-94.

5. Бессонова О. Э. Общая теория институциональных трансформаций : парадигмальное переосмысление цивилизационного развития России / О. Бессонова // Социологические исследования. – 2008. – 354 с.

6. Бочков А.А. Стратегические приоритеты развития АПК в современной России / А.Бочков // Проблемы современной экономики. – 2008. – № 1 (21). – С. 23-34.

7. Бугай С.М. Формування інституційної структури забезпечення регіонального розвитку в Україні / С. Бугай, Е. Шепанський // Університетські наукові записи. – 2006. – № 1 (17) – С. 285 – 290.

8. Соціальний капітал суспільства в умовах трансформації економічної системи (питання теорії і методології): автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.00.01 [Електронний ресурс] / М.Є. Горожанкіна; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2008. – 32 с.

9. Plested, B.A., Edwards, R.W., & Jumper-Thurman, P. Готовність громади: посібник для успішних змін. Fort Collins, CO: Tri-Ethnic Center for Prevention Research. – 2006, Квітень. – 70 р.

10. Slater, M. D., Kelly, K., & Edwards, R. W. Integrating social marketing, community readiness and media advocacy in community-based prevention efforts. Social Marketing Quarterly, 6(3). – 2000. – P. 125-137.

Надійшла 04.10.2010

УДК 338

І. В. ГВОЗДЕЦЬКА, О. А. ФОМОВА
Хмельницький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО КОРПОРАТИВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУРАХ

У статті обґрунтована доцільність створення корпоративного університету в корпоративних структурах та розроблена модель інноваційного корпоративного університету.

The article substantiates the feasibility of establishing corporate university in corporate structures and developed a model of innovative corporate university.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інноваційний університет, корпоративні структури.

Актуальність проблеми. В останній рік інтерес до корпоративного навчання в нашій країні різко зріс. Це пов'язано не стільки з рівнем розвитку вітчизняного бізнесу, скільки з переорієнтацією цінностей компаній у бік більшої уваги до їх інтелектуального капіталу і широким впровадженням в освітній процес корпоративних університетів освітніх моделей на основі компетенції. До корпоративної освіти стали проявляти помітний інтерес і вищі професійні навчальні заклади. Це цілком зрозуміло, тому що корпорації визначають професійні та особистісно-орієнтовані вимоги до компетенції випускників вузів, а необхідність переходу системи вищої професійної освіти на дворівневу систему навчання змушує більш пильно вивчати те, що вже сьогодні практично реалізується в корпоративних університетах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання, що стосуються поширення корпоративних університетів у корпоративних структурах активно висвітлюються у статтях Гітельмана Л., Ісаєва О., Мінзова А.С., Шакалова М.В., Черемисина Є.Н..

Метою даної статті є висвітлення проблем та особливостей розвитку корпоративних університетів в корпоративних структурах, розкриття причин та умов створення.

Вклад основного матеріалу. На сьогодні провідне місце в практиці організацій всього світу займають корпоративні університети, які є стратегічним інструментом управління бізнесом. Вони значно відрізняються від бізнес-шкіл, короткострокових курсів, різних видів навчання всередині фірм та інших подібних заходів.

Для початку спробуємо уточнити саме поняття «корпоративна освіта» - це система накопичення і трансляції (передачі) різного роду знань: економічних, технологічних, виробничих, організаційних, професійно-етичних, управлінських знань в області корпоративної культури для ефективного досягнення поставлених перед корпорацією цілей [1], тому що цілі та місії корпорацій розрізняються за змістом, ступенем амбіційності та агресивності. Безперервне навчання своїх співробітників, використання найновіших технологій в удосконаленні професійних навичок і знань, створення єдиної корпоративної культури, унікальної системи цінностей, формування в компанії єдиної ідеології – це те, що дозволяє передовим компаніям стати найсильнішими й залишатися такими упродовж довгого часу. Важливим елементом корпоративної інноваційної системи з позицій актуальності завдання формування інноваційного сприйняття українськими організаціями є така форма розповсюдження знань як корпоративний університет.